

Scenariusz lekcji regionalnej dla szkół ponadgimnazjalnych

Tematyka ogólna:
Ścieżka historyczno-edukacyjno-przyrodnicza
„Szlakiem kamiennych krzyży w Choińcu” w Krainie Wygasłych Wulkanów
Opracowanie : Roman Gorzkowski

Scenariusz lekcji regionalnej dla gimnazjów

Tematyka ogólna:

**Ścieżka historyczno-edukacyjno-przyrodnicza
„Szlakiem kamiennych krzyży w Choińcu” w Krainie Wygasłych Wulkanów**

Z podstawy programowej IV etapu edukacyjnego:

Historia – zakres rozszerzony:

8. Kultura średniowieczna. Uczeń:

[...] 3. identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza z zakresu piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza

Geografia – zakres rozszerzony:

10. Geografia Polski – środowisko przyrodnicze. Uczeń:

[...] 11. uzasadnia konieczność działań na rzecz restytucji i zachowania naturalnych elementów środowiska w Polsce [...]

Biologia – zakres podstawowy i rozszerzony:

Cele kształcenia: [...] Uczeń rozumie znaczenie i konieczność ochrony przyrody [...]; opisuje postawę i zachowanie człowieka, odpowiednio korzystającego z dóbr przyrody.

2

I. Temat lekcji:

Historia i przyroda Złotoryjskiego Lasu i Krainy Wygasłych Wulkanów

II. Cele:

Uczeń:

• zna:

- wybrane zagadnienia związane z lasem, jego rolą, funkcjonowaniem i mieszkańcami (np. warstwy lasu, przykładowe gatunki roślin, które w nich rosną, przykładowe zwierzęta leśne)
- zasady poruszania się po lesie,
- historię i znaczenie kamiennych krzyży
- geologiczną przeszłość Krainy Wygasłych Wulkanów i jej charakterystyczne elementy Krajobrazu

• potrafi:

- rozpoznawać wybrane gatunki drzew i zwierząt (np. po śladach ich bytowania),
- posługiwać się mapą turystyczną i kompasem
- poprawnie posługiwać się terminami
- analizować teksty źródłowe
- określać czas wydarzeń
- uzasadnić rolę i znaczenie lasu w zaspakajaniu różnorodnych potrzeb człowieka,
- wymienić zabytki Złotoryjskiego Lasu i narysować jeden z kamiennych krzyży
- zdobywać odznaki krajoznawcze

• wie:

- jakie zniszczenia i zmiany może wprowadzać w lesie człowiek,
- jak ważna jest w życiu znajomość najbliższej okolicy i jej historii,
- jak można opiekować się lasem i jego zabytkami (działania leśników, turystów, pozostałych osób)
- rozumie konieczność ochrony zasobów leśnych,
- ma świadomość, że las może być ciekawy nie tylko ze względów przyrodniczych ale i historycznych

- wie, że nadal historia niesie wiele zagadek i dlatego np. mogą powstawać współczesne legendy o kamiennych krzyżach.

III. Metody pracy:

wycieczka, pogadanka, elementy wykładu, ćwiczenia praktyczne, praca z tekstem, praca z ikonografią, praca z mapą i kompasem

IV. Formy pracy:

praca indywidualna, praca grupowa

V. Środki dydaktyczne:

fotografie (rysunki) kamiennych krzyży, teksty legend, dotyczących kamiennych krzyży, mapa turystyczna, przewodnik po Ścieżce, regulamin odznaki „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej”, indywidualne kroniki odznaki, aparaty fotograficzne, kompas, podkładki na dokumenty z klipem, taśma miernicza

VI. Przebieg lekcji, czas realizacji:

1. Przed wycieczką przygotowujemy: mapy turystyczne „Powiat złotoryjski” oraz (lub) „Góry i Pogórze Kaczawskie” (bibliografia poz. 5, 8) oraz indywidualne kroniki w/w odznaki (album, luźne karty), rozdajemy „ślepe” mapki trasy (bibliografia poz. 4 – podstawowa). Uczniowie wcześniej zapoznają się z zasadami geocachingu (internet, bibliografia poz. 4) oraz regulaminem w/w odznaki turystycznej (załącznik), zabierają aparaty fotograficzne. Wskazana byłaby obecność przewodnika turystycznego oraz leśnika. Organizujemy odpowiedni transport (do Choińca i – ewentualnie – z Twardocic). Jeżeli zamierzamy zakończyć wycieczkę w Twardocicach, przygotowujemy informację o zabytkach tej wsi. Wycieczka piesza przewidziana jest na 4 godz. Warto przewidzieć również wariant wycieczki rowerowej po tej samej trasie, wówczas czas realizacji ulegnie skróceniu. Dzielimy klasę na pięć zespołów: przygotowują one: geocaching, legendy, wyjaśniają nazwę Kraina Wygasłych Wulkanów, omówią, na czym polega gospodarka leśna oraz zaproponują sposoby opieki nad lasem i kamiennymi krzyżami.
2. Wycieczkę rozpoczynamy na terenie Choińca (przysiółek wsi Czaple) przy drewnianej wiacie Koła Łowieckiego „Cyranka”. Można tu usiąść a nawet rozpalić ognisko. W tym miejscu rozpoczyna się Ścieżka historyczno-edukacyjno-przyrodnicza „Szlakiem kamiennych krzyży w Choińcu”. Tu znajduje się pierwsza tablica informacyjna, związana ze Ścieżką. Zapoznujemy się z jej treścią, podobnie postępujemy z kolejnymi tablicami informacyjnymi. Po przejściu około 1100 m stajemy przed pierwszym kamiennym krzyżem To zarazem największy z choinieckich krzyży o wymiarach 210 x 90 x 22 cm (podajemy kolejno wysokość, szerokość krzyża oraz grubość kamienia). Wykonany został z piaskowca. Dostrzec można słabo już widoczny ryt włócznie i krzyżyk na jednym z ramion. Według upowszechniającego się nazewnictwa, to tzw. krzyż pojednania. Dokonujemy pomiarów krzyża, czytamy fragment legendy, wykonujemy fotografie (również indywidualne, potrzebne do zdobycia odznaki).
3. Polną ścieżką wzdłuż młodnika dochodzimy (ok. 250 m) do szlaku niebieskiego i po następnych 150 m (w sumie ok. 1500 m od wiaty) stajemy przy drugim krzyżu. To również (najprawdopodobniej średniowieczny) krzyż pojednania, wykonany z piaskowca, z zarysem jakiegoś przedmiotu, zapewne miecza lub pałki, o wymiarach 135 x 67 x 26 cm. Dłuższą chwilę warto spędzić przy sąsiedniej piątej tablicy – panoramicznej, objaśniającej rozpościerające się przed nami widoki. Od lewej dostrzegamy ruiny wiatraka w Skorzynecach, następnie zabudowania Sędzimirowa z wieżą kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, ale przede wszystkim podziwiamy wzgórze zamkowe w Groźcu. Tutaj jedna z grup wyjaśnia pochodzenie stożków powulkanicznych.
4. Niebieskim szlakiem pieszym dochodzimy następnie do miejscowości Czaple, mijając żwirownię, jedną z wielu w tym rejonie. Pozyskiwany tu żwir i piasek wykorzystywany jest na wielu budowach. Przechodzimy przez centrum wsi.

5. Dysponując czasem, możemy za wsią w lesie zobaczyć Cygańskie Skały, uformowane z piaszkowca (ich położenie wskazuje tabliczka).
6. Wkrótce staniemy przed trzecim z kamiennych krzyży. Z tablicy, postawionej na trasie ścieżki dowiadujemy się że krzyż został niespodziewanie odkryty w październiku 2013 r. przez leśniczego leśnictwa Czaple Wojciecha Grzywę oraz podleśniczego Jarosława Rudnickiego. To tzw. krzyż pamięci (pamiątkowy), wykuty z piaszkowca, o wymiarach 86 x 51 x 21 cm. Doskonale zachowała się na nim następująca inskrypcja: 1808 Ist ein Geh: Man gef: word: Den 14 Oct. (we współczesnym języku niemieckim: Den 14. Oktober ist ein gehängter Mann gefunden worden) – w tłumaczeniu na język polski: 14 października 1808 r. został [tutaj] znaleziony powieszony mężczyzna. Nie znamy szczegółów wydarzenia i miejsca pochowania wisielca, jego dzieje próbuje wyjaśnić współczesna legenda. Jest to najmłodszy kamienny krzyż w Złotoryjskim Lesie.
7. Już niedaleko do najciekawszego, a zarazem najbardziej tajemniczego z krzyży pojednania w Złotoryjskim Lesie, wykonanego z piaszkowca. Nie imponuje wprawdzie wymiarami (73 x 68 x 27 cm), lecz doskonale widoczny jest na nim ryt poziomicy (podstawa: 40 cm, boki: po 28 cm, wahadło: 19 cm) oraz kielni o wymiarach 34 x 16 cm. To jedyny znany specjalistom krzyż kamienny z takimi rytami w Europie. Zapoznajemy się z treścią tablicy informacyjnej, dokonujemy pomiarów krzyża, czytamy współczesną legendę, przypominamy zasady zdobywania odznaki krajoznawczej, obowiązkowo robimy pamiątkowe zdjęcia (te osoby, które zamierzają zdobywać odznakę, robią zdjęcia pojedynczo obok krzyża). Uaktywniają się przedstawiciele wszystkich grup.
8. Od krzyża z kielnią idziemy w prawo, wzdłuż tajemniczego wału ziemnego, do szosy. Przekraczamy ją ostrożnie, uważając na ruchliwą drogę! Po około 300 m dojdziemy do miejsca odpoczynku pod specjalnie urządzoną wiatą. Obok niej tablica informacyjna, poświęcona głównie przyrodzie Złotoryjskiego Lasu. Dlatego po drodze nauczyciel pokazuje i nazywa dominujące tutaj gatunki drzew (dąb, buk, brzoza, sosna, świerk) i krzewów. Zatrzymujemy się także w celu rozpoznania śladów zwierząt (np. dzików, saren, jeleni), nadsłuchujemy głosów ptaków. Pokazujemy charakterystyczne cechy poszczególnych pięter lasu. Zwracamy również uwagę na przykłady zaśmiecania lasu, działalności leśników (np. młodniki, paśniki, leśne drogi, wieże obserwacyjne, pułapki feromonowe, trzebienie lasu, usuwanie powalonych drzew, hodowla zwierząt). Wędrując przez las dostrzegamy też, jak przenikają się nawzajem działania człowieka i jego wpływ na kształtowanie przyrody oraz jakie korzyści czerpie człowiek z lasu. Spotkamy również karmniki i ambony myśliwskie, pozostające w gestii Koła Łowieckiego „Cyranka”. Zachowując ciszę usłyszymy śpiew wielu ptaków, które założyły tutaj swoje gniazda, a także charakterystyczny dźwięk pracującego dzięcioła. Przy odrobinie szczęścia spotkać możemy największego z europejskich dzięciołów – dzięcioła czarnego, lub chociaż usłyszeć jego specyficzny gwizd podczas lotu.
9. Zmierając cały czas na południe spotykamy już piąty kamienny krzyż pojednania z ledwie widocznym zarysem najprawdopodobniej miecza. Wymiary: 178 x 45 x 26 cm.
10. Układ leśnych ścieżek zmusza nas do powrotu ok. 200 m tą samą drogą w kierunku zachodnim, lecz już po następnych 250 m dochodzimy do skrzyżowania leśnych duktów w samym centrum Złotoryjskiego Lasu: tutaj spotykamy zielony szlak pieszy, łączący Twardocice z Choińcem, kilka młodników lecz przede wszystkim kamień ze starą, prawie zupełnie nieczytelną inskrypcją w języku niemieckim. Ustawiony został najprawdopodobniej na początku XX w. Upamiętnił zakończenie bliżej nieznanego sporu, którego jedną ze stron być może był adwokat (a może ugodę zawarto w jego obecności?): Streit-Eiche.... Rechtsanwalter..... viel Streit 18..7-1900 Streit 190.....Porozumieniu, jak widać, towarzyszyło zasadzenie dębu, który nie zachował się do naszych czasów. Stare kroniki informują również o innych pamiątkowych kamieniach (np. z 1834 i 1866 r., które znajdowały się w Złotoryjskim Lesie).
11. Następnym kamienny krzyż ma charakter krzyża pamięci (pamiątkowego), wykonany jak poprzednie z piaszkowca. Wymiary: 136 x 66 x 22 cm. Nosi najobszerniejszą inskrypcję w języku niemieckim ze wszystkich krzyży kamiennych na trasie: Anno 1760 Ist allhier auf dieser Stelle Ein junger Pursche von 18 Jahren Abraham Britzler alhier von Harpersdorf von einem bösen Herrscher durch einen Schuß recht gotloser Weise und Sein Leben gebracht (W roku 1760 w tym miejscu młody osiemnastoletni chłopak Abraham Britzler z Twardocic przez złego dziedzica jednym strzałem bezbożnie został pozbawiony życia). W przedwojennych publikacjach pisano, że zamordowany miał być młodym pomocnikiem leśniczego a zabójcą leśnym zbojcem.

12. +Pół kilometra dalej dochodzimy do zielonego szlaku pieszego, wraz z którym zmierzamy w kierunku Świątka (330 m n.p.m, niem. Heilige Berg). Wkrótce opuszczamy jednak zielony szlak, który schodzi do Twardocic, i skręcamy w prawo, aby okrążyć Świątek od południa. Przy zapasie sił możemy na pewien czas zejść ze szlaku i wspiąć się na bazaltowe powulkaniczne skały (bazalty plioceńskie), naruszone XIX-wiecznym kamieniołomem. Wejście na Świątek od tej strony nie należy jednak do bezpiecznych, zwłaszcza po deszczu. W każdym razie, pomimo mieszanego lasu, porastającego wzniesienie, ze szczytu rozciąga się wspaniała panorama Pogórza Kaczawskiego, Karkonoszy, Przedgórze Sudeckie i samych Sudetów ze Śnieżką. Według legendy, na szczycie istniała w średniowieczu kaplica (lub kościół), ciesząca się dużą popularnością wśród pielgrzymów. Podążać oni mieli tutaj na kolanach aż od Rochowa. Niestety, sakralne obiekty zniszczyli, być może, husyci w XV w. a ostatnie ślady pochłonął kamieniołom. Jeśli nie zaryzykujemy wyprawy na szczyt – te same widoki objaśni nam tablica panoramiczna na rozwidleniu dróg, do którego wkrótce dochodzimy. W lewo zejść moglibyśmy do świetnie już widocznych Twardocic, skąd wiedzie Droga św. Jakuba i kolejne miejsce odpoczynku.
13. Nieopodal miejsca odpoczynku stoi trzynasta tablica – panoramiczna. Od lewej dostrzegamy najpierw zabudowania Twardocic, następnie pasmo Gór Kaczawskich z Ostrzycą, dalej Sudety ze Śnieżką. Razem z jakubowym szlakiem (którego ostatecznym celem jest grób apostoła, św. Jakuba Starszego, w Santiago de Compostela w Hiszpanii) podążamy ok. 300 m na północ do ostatniego z kamiennych krzyży. Ma charakter krzyża pamięci (pamiątkowego), wykonany jak poprzednie z piaskowca. Wymiary: 88 x 33 x 21 cm. Nosi inskrypcję niemiecką, słabo już czytelną: Anno 1775 d. 24 Dezeb. Verlohr alhier Gottlieb... gebürtig von Ottendorf sein Leben durch einen Wagen (W roku 1775 dnia 24 grudnia stracił tutaj Gottlieb... z rodu Ottendorów swoje życie przejechany wozem). Krzyż pozbawiony jest lewego ramienia, prawe dostawił w 2004 r. Jerzy Majdan.
14. Od krzyża idziemy na północ ponownie w kierunku Choińca. Po niecałych trzech kilometrach dojdziemy do parkingu, usytuowanego przed Choińcem (patrzac od strony Lwówka) na wysokości Góry Kaplicznej. Tu kończy się nasza wędrówka po lesie. Na parkingu koniecznie trzeba jednak zauważyć stary słupek graniczny ustawiony przed 1945 r. na granicy powiatów złotoryjsko-chojnowskiego (Kreis Goldberg-Haynau) i lwóweckiego (Kreis Löwenberg). Na tym samym placu przystanąć warto pod tablicą informującą o lasach lwóweckiego nadleśnictwa. Uwaga! Rowerzyści i wycieczkowiec piesi mogą spod Świątka (po odszukaniu siódmego krzyża) udać się również do Twardocic. Jeśli wybierzemy Twardocice, to zatrzymamy się przy zabytkach sakralnych (jeden w ruinie) oraz cmentarzu szwenkfeldystów – tutaj okazja do pogadanki na temat reformacji.

VII. Praca domowa, ewaluacja:

a/ uczniowie wypełniają kronikę odznaki „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej” (odkryli siedem krzyży, do uzyskania stopnia brązowego brakuje jeszcze 8 następnych)

b/ sporządzają szczegółowe mapki z przebytą trasą, zaznaczając wszystkie kamienne krzyże, ciekawe obiekty przyrodnicze, skrytki geocachingu (historia)

c/ wyjaśniają pisemnie nazwę Kraina Wygasłych Wulkanów (geografia)

Pierwszą część pracy domowej nauczyciel sprawdza na następnej lekcji.

Wybrana literatura:

- 1) Castaneda-Trujillo i inni. *Góry i Pogórze Kaczawskie w krainie Wygasłych Wulkanów. Przewodnik*. Wyd. Stowarzyszenie Kaczawskie. Wyd. III [Legnica] 2012.
- 2) Gmyrek J., Kuźniar B. *Na leśnych ścieżkach. Zeszyt przyjaciela przyrody*. Wyd. Nadleśnictwo Szklarska Poręba. Szklarska Poręba 2009.
- 3) Gorzkowski R., Banaszek J. *Szlakiem kamiennych krzyży w Złotoryjskim Lesie*. „Echo Złotoryi” grudzień 2010 s. 14-15.
- 4) Gorzkowski R., Banaszek J. *Ścieżka historyczno-edukacyjno-przyrodnicza „Szlakiem kamiennych krzyży w Choińcu” w Krainie Wygasłych Wulkanów. Przewodnik*. Pielgrzymka 2014.
- 5) *Góry i Pogórze Kaczawskie*. Mapa turystyczna 1: 50 000. Wydawnictwo Turystyczne „PLAN”. Wyd. I. Jelenia Góra 2011.
- 6) Jankowska A. *Nadleśnictwo Lwówek Śląski*. Wyd. Nadleśnictwo Lwówek Śląski. Lwówek Śląski [2004].

7) *Pomniki Dawnego Prawa*. Wyd. Stowarzyszenie Ochrony i Badań Zabytków Prawa. Zeszyt 11-12 (wrzesień-grudzień 2010). Wrocław 2010.

8) *Powiat złotoryjski*. Mapa turystyczna 1: 75 000. Wydawnictwo Turystyczne „PLAN”. Wyd. I. Jelenia Góra 2009.

9) *Słownik geografii turystycznej Sudetów*. T. 7: Pogórze Kaczawskie. Pod red. M. Staffy. Wrocław 2002.

10) Zaręba R. *Puszcze, bory i lasy Polski*. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Wyd. II. Warszawa 1981.

www.geocaching.pl

www.partnerstwokaczawskie.pl

www.pielgrzymka.biz

www.tmzz.pl (Echo Złotoryi)

www.tmzz.zlotoryja.pl

Załączniki:

1. Regulamin odznaki „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej”
2. Legendy o kamiennych krzyżach (załącznik Legendy 2)
3. Regulamin odznaki geocaching

Załącznik nr 1.

Regulamin odznaki „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej”

Regulamin odznaki „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej”

1. Celem odznaki jest odszukanie kamiennych krzyży w miejscowościach znajdujących się na terenie powiatów złotoryjskiego, legnickiego i jaworskiego. Ze względu na istnienie ścieżki historyczno-edukacyjno-przyrodniczej „Szlakiem kamiennych krzyży w Czaplach (Choińcu) w Krainie Wygasłych Wulkanów”, która przebiega przez część powiatu lwóweckiego, do wykazu dołącza się kamienny krzyż w Skorzynicach, położony na trasie ścieżki. Do kamiennych krzyży nie wliczamy kamiennych kapliczek. Spis kamiennych krzyży w/w obszarze zawiera załącznik.
2. Zdobywający odznakę powinien zapoznać się genezą kamiennych krzyży jako zabytków dawnego prawa, pamiątek wydarzeń, tradycji i religii oraz, w miarę możliwości, z dziejami odnalezionych krzyży.
3. Odznakę może zdobywać każdy po ukończeniu 10 roku życia.
4. Odznaka „Kamienne krzyże ziemi złotoryjskiej, legnickiej i jaworskiej” ustanowiona została przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Złoty Stok. TMZZ przyznaje odznakę i prowadzi ewidencję.
5. Odznaka posiada trzy stopnie: brązowy, srebrny i złoty. Przyznaje się ją w takiej kolejności. Maksymalny czas zdobywania poszczególnych stopni nie jest ograniczony.
6. Stopień brązowy przyznaje się za odszukanie i zweryfikowanie 15 kamiennych krzyży, stopień srebrny za 30 krzyży a złoty za 40 krzyży. Kamienne krzyże zweryfikowane na dany stopień nie są zaliczane na stopień wyższy.
7. Przyznanie odznaki następuje na podstawie nadesłanej na adres TMZZ kroniki (zeszytu) z danymi osobowymi i adresem zamieszkania ubiegającego się o odznakę. Na osobnej karcie musi się znajdować zdjęcie (zdjęcia) w/w osoby na tle krzyża, opis i wymiary krzyża oraz – jeśli jest to możliwe – pieczętka z nazwą danej miejscowości. Weryfikacja następuje w ciągu 20 dni od otrzymania dokumentacji. Wraz z odznaką odsyła się ją za zaliczeniem pocztowym (bez wcześniejszych przedpłat, znaczków i kopert).
8. Regulamin odznaki został zatwierdzony uchwałą Zarządu Towarzystwa Miłośników Ziemi Złoty Stok 3 września 2014 r. i obowiązuje od tego dnia. Adres TMZZ: 59-500 Złoty Stok, ul. Szkolna 1.

Wykaz kamiennych krzyży

Powiat złotoryjski: Brennik – 1, Brochocin – 4, Choiniec – 2, Czaple – 1, Jerzmanice Zdrój – 1, Modlikowice – 2, Nowa Wieś Grodziska – 1, Nowe Łąki – 2, Prusice – 1, Rochów – 1, Rokitnica – 1, Uniejowice – 1, Wilków – 3 (w tym dwa wmurowane w 1989 r.), Złoty Stok – 1.

Powiat legnicki: Gniewomierz – 2, Golanka Dolna – 1, Groble – 1, Jaroszkówka – 2, Kłębanowice – 1, Kościelec – 1, Mikołajowice – 2, Niedźwiedzice – 5, Nowa Wieś Legnicka – 1, Pawlikowice – 1, Pątnów – 1, Rokitki – 1, Rosochata – 3, Spalona – 1, Studnica – 7, Tyniec Legnicki – 1, Wągradno – 2.

Powiat jaworski: Godziszowa – 2, Grobla – 1, Jawor – 8, Kępy – 1, Luboradz – 1, Małuszów – 3, Męcinka – 1, Mierczyce – 1, Piotrowice – 1, Sichów – 1, Skala – 2, Słup – 4, Wiadrów – 1.

Powiat lwówecki: Skorzynice – 1

Załącznik nr 2.

Legendy o kamiennych krzyżach (załącznik Legendy 2)

LEGENDA O NIESZCZĘŚLIWEJ MIŁOŚCI

Pewnego popołudnia wybraliśmy się z cicią i wujkiem Marceliny na przejażdżkę rowerową w stronę Lwówka. Jechaliśmy przez Twardocice a niedaleko Rochowa weszliśmy do lasu. Tam natknęliśmy się na kamienny krzyż. Przeszlibyśmy obok nie zwróciwszy uwagi, gdyby nie dociekliwość cici. Zauważyła napis w języku niemieckim wryty w kamieniu. W tłumaczeniu na polski brzmiał następująco:

W roku 1775 dnia 24 grudnia stracił tutaj Gottlieb z rodu Ottendorfów swoje życie przejechany wozem. Bardzo się tym przejęłam. Od starszej znajomej pani dowiedziałam się, że z tym krzyżem związanych jest wiele legend. Wymyśliłiśmy jeszcze jedną, oto ona:

„Było piękne wiosenne przedpołudnie. Cały dom Ottendorfów szykował się na przyjazd ze szkół młodego panicza. Przygotowano przyjęcie na jego powitanie. Wreszcie przed ganek zajechał powóz. Po czułym powitaniu udano się na posiłek. Przy stole wszyscy śmiali się, rozmawiali, dopytywali młodego panicza jak było w szkole. Jednak Gottlieb przez cały czas miał wzrok utkwniony w piękną dziewczynę siedzącą na końcu stołu. Aż w końcu nie wytrzymał i zapytał matkę :

Kim jest ta piękna dziewczyna?

A to jest mój synu córka mojej dalekiej kuzynki, uboga sierota, którą przygarnęliśmy do siebie.

Po przyjęciu chłopak udał się na spoczynek, bo był już bardzo zmęczony. Jednak tej nocy nie zmrzążył oka, bo w głowie cały czas miał obraz pięknej dziewczyny i nie mógł się doczekać, aby znów ją zobaczyć. Po śniadaniu Gottlieb i piękna, choć bardzo smutna Kasia udali się na spacer.

Opowiedz mi, skąd się u nas wzięłaś?- zagadnął chłopak.

To bardzo smutna historia – odparła dziewczyna – jeśli chcesz, to ci ją opowiem:

Mieszkałam z rodzicami na wsi niedaleko Krakowa. Żyliśmy skromnie, chociaż niczego nam nie brakowało, do czasu, aż ojciec ciężko zachorował. Były to suchoty. Po roku ojciec zmarł, pół roku po nim odeszła także matka, zostałam sama na świecie. W starych papierach znalazłam zdjęcie i adres twoich rodziców. Okazali się naszymi bardzo dalekimi krewnymi. Postanowiłam udać się do Złotoryi i odszukać ich i tak się znalazłam tutaj.

Chłopak słuchał tej opowieści ze łzami w oczach. Od tego wyznania spotykał się z Kasią każdego dnia. Po roku oznajmił rodzicom, że zakochał się i pragnie poślubić piękną dziewczynę, aby już nigdy nie czuła się samotna. Rodzice nie byli przeciwni temu związkowi bo i oni pokochali gorąco Kasię. Rozpoczęły się przygotowania do ślubu i wesela, które wyznaczono na drugi dzień Bożego Narodzenia.

Kasia była bardzo szczęśliwa, brała udział w przygotowaniach do tego ważnego wydarzenia. Razem z przyszlą teściową przygotowywała wyprawę ślubną. Chociaż była pełnia lata, dziewczyna źle się czuła, często odpoczywała otoczona opieką przyszłego męża. Przyszła jesień, z nią pierwsze przymrozki, Kasia czuła się lepiej. Krawcowe przygotowały piękną suknię i welon. Na początku grudnia wszystko się zmieniło. Dziewczyna traciła siły z dnia na dzień. Medyk z pobliskiej Złotoryi oznajmił straszną wieść: suchoty, dziewczynie pozostało kilka tygodni życia.

Gottlieb był zrozpaczony, nie odstępował Kasi ani na chwilę, postanowił, że ślub się odbędzie mimo wszystko. Tydzień przed świętami Kasia poczuła się bardzo źle, przywołała do siebie narzeczonego.

Kochanie ja już odchodzę – wyszeptęła cichym głosem – pochowajcie mnie w tej sukni, którą przygotowano na nasz ślub. Żegnaj. I cichutko, tak jak żyła tak umarła.

Rozpacz chłopaka była ogromna, codziennie odwiedzał grób niedoszłej żony, chodził po okolicy jak obłąkany. W wigilię Bożego Narodzenia poszedł do lasu. Długo błąkał się po okolicy. Pod wieczór, gdy wracał do domu, wydawało mu się, że widzi swoją ukochaną Kasię ubraną w ślubną suknię. Tak się zapatrzył, że wpadł pod jadący wóz, konie stratowały go na śmierć. Nie wiadomo, czy chłopak

specjalnie rzucił się pod końskie kopyta, czy woźnica go nie zauważył. Jednak sąd uznał winę woźnicy, bo krzyż pokutny z wrytym napisem o rodzaju zbrodni stanął w lesie, tam gdzie miało miejsce to wydarzenie.

*Marcelina Matusza, Kinga Myślińska, Oliwia Leoniak
Szkoła Podstawowa w Pielgrzymce, 2014 r.*

LEGENDA O DRUGIM KRZYŻU W CHOIŃCU

Choiniec to pewna część złotoryjskiego lasu. Położony jest w okolicach wsi Czaple. W lesie tym znajduje się wiele kamiennych krzyży. Niewątpliwie należą one do cennych zabytków. Niektóre z nich powstały ok. XVII wieku. Oto dzieje jednego z nich.

Pewnego dnia w ubogiej rodzinie urodził się chłopiec o imieniu Abraham. Jego rodzice cieszyli się z narodzin dziecka, jednak obawiali się, że w przyszłości nie będą mogli go wykształcić. Nie chcieli, by ich ukochanemu synowi czegoś brakowało, więc postanowili oddać chłopca wujowi. Był on bardzo zamożnym szlachcicem, głównie dzięki swojej chciwości. Każdy grosz miał dla niego ogromną wartość. Niemalże zawsze, przy zakupie nowego produktu martwił się co będzie dalej. Za bardzo kochał swoje pieniądze. Jego skarbiec był wypełniony po brzegi monetami, lecz on twierdził, że jest ich za mało. Z tego powodu niechętnie przyjął pod swój dach młodzieńca. Wiadomo, że wykształcenie chłopca wymagało wyłożenia sporej kwoty pieniędzy. Staremu szlachcicowi nie bardzo się to podobało. Zgodził się przyjąć go pod swój dach z jednego powodu. Przypomniawszy sobie, że był on kiedyś w podobnej sytuacji, a dziadkowie Abrahama mu pomogli. Wtedy nazwisko Britzler nikomu nic nie mówiło, a teraz niemalże każde dziecko o nim słyszało.

Chłopiec w wieku dziesięciu lat przyjechał do swojego wuja. Na początku wszystko było w jak najlepszym porządku. Abraham dogadywał się ze szlachcicem, który płacił za najlepszą w okolicy szkołę dla chłopców. Dzieciak odwdzięczał się wujowi przyzwoitym zachowaniem i bardzo dobrymi wynikami w nauce. Po krótkim czasie wszystko się zmieniło. Na początku pogorszyły się jego stosunki z wujkiem. Stały się bardzo oschłe. Opiekun po prostu zamiast odpowiadać, krzyczał na niego i obrażał. Chłopak nie wiedział o co chodzi. Po krótkim czasie wszystko się wyjaśniło. Jego wuj popadł w długi. Na samym początku były to drobne pożyczki, które przekształciły się w ogromne zadłużenia. Stary szlachcic nie wiedział, co ma zrobić. W jego skarbcu powoli brakowało pieniędzy na drobne opłaty. Myślał, że wszystko się ułoży, ale sytuacja szła ku gorszemu. Dzierżone przez niego stanowisko publiczne również stracił. Przyjął nieszlachcica do herbu. Było to jedno z większych przestępstw, dlatego też zdjęto go z urzędu, który pełnił. Przestał budzić szacunek, a niektórzy go wyśmiewali. Stracił niemalże wszystko co posiadał, co było dla niego cenne. Pozostał mu tylko krewniak na utrzymaniu, którego zaplanował się pozbyć, po osiągnięciu przez niego pełnoletniości. Chłopak musiał radzić sobie sam. Nie było to dla niego łatwe. Dorosły wówczas chłopiec nie miał się do kogo udać. Jego rodzice zmarli, jak skończył piętnaście lat, a dom po nich spłonął. Wujek młodzieńca dobrze o tym wiedział, lecz nalegał, aby on opuścił jego dworek. Pewnego dnia, gdy chłopiec odmówił, szlachcic bardzo się zdenerwował. Postanowił, że zrobi naprawdę okrutną rzecz. Zabrał go do lasu i zabił w sposób niegodny. Pod pretekstem kazał mu się ustawić obok drzewa na lekkim wzniesieniu i strzelił mu strzałą w samo serce. Abraham natychmiast osunął się na ziemię i skonał. Szlachcic po dokonaniu tego strasznego czynu, wrócił jak gdyby nigdy nic się nie stało do domu. Po kilku dniach przyszedł do niego pewien mężczyzna, który znalazł ciało chłopaka. Był to brat jego matki. Sam Abraham za życia nie widział o jego istnieniu, ponieważ mężczyzna nie utrzymywał kontaktu z rodziną. Krewny zapytał się dziedzica czy wie, co się stało. Oczywiście szlachcic stanowczo zaprzeczył i wyprosił go z dworu. Mężczyzna opuścił dom i udał się do znanego rzemieślnika. Zlecił mu wykonanie krzyża pamięci. Kazał napisać na krzyżu : „W roku 1760 w tym

miejsu młody osiemnastoletni chłopak Abraham Britzler z Twardocic przez złego dziedzica jednym strzałem został bezbożnie pozbawiony życia”. Po wykonaniu tradycyjnego obrzędu, udał się w daleką podróż. Niedługo po tym wydarzeniu stary szlachcic (zabójca), zmarł.

Ta legenda opowiada dość szczegółowo o wydarzeniach z XVIII wieku. Pokazuje nam, jak kiedyś ludzie bogaci załatwiali swoje sprawy. Były to bardzo okrutne czasy. Życie człowieka było o wiele mniej warte niż obecnie. Dbano wyłącznie o siebie. Zwyczajny człowiek idąc przez las, obawiał się napadu rabunkowego. Wtedy nikt nie był bezpieczny. Każdy mężczyzna w swoim domu czy dworze posiadał broń nie tylko na polowania, ale także do celów obronnych. Czasami dochodziło do morderstw, dlatego w Złotoryjskim Lesie jest tyle krzyży zarówno pamiątkowych jak i pojednania.

Ewa Szymańska

Szkoła Podstawowa w Sędzimirowie, kl. VI, 2014 r.

10

LEGENDA O KAMIENNYM KRZYŻU Z POZIOMICĄ I KIELNIĄ

Dawno, dawno temu w Nowych Łąkach mieszkał bardzo bogaty gospodarz. Pewnego dnia postanowił zbudować ogromną karczmę. Wynajął rzemieślników z pobliskiej wioski do budowy i obiecał im sówitą zapłatę.

Po pewnym czasie, kiedy karczma była już prawie ukończona, gospodarz postanowił przeprowadzić kontrolę. Pod wieczór przyszedł na plac budowy. Zawołał ostatniego murarza, który jeszcze pracował i kazał się oprowadzić po całej karczmie. Niezbyt zachwycony murarz wszedł do środka.

– Tu jest korytarz – zaczął opowiadać pracownik i pokazywać pozostałe pomieszczenia. Od razu, kiedy weszli do jadalni, usłyszeli donośne skrzypienie podłogi.

– Tu jeszcze trzeba zrobić poprawki ...– tłumaczył się nerwowo murarz. Po chwili przeszli do następnego pomieszczenia, gdzie była dziura w ścianie. Gospodarz ponownie okazał swoje niezadowolenie, ale robotnik tłumaczył, że zabrakło cegieł. Przeszli więc do ostatniego pomieszczenia. Właściciel wziął poziomicę, która leżała na podłodze i przyłożył ją do ściany.

– A tu, to co? – zapytał gospodarz i mocno szturchnął pracownika. Niestety, murarz upadł tak niefortunnie, że uderzył głową o leżącą tam kielnię i umarł. Gospodarz bardzo się przestraszył i będąc w szoku zaciągnął martwego murarza do pobliskiego lasu, gdzie zakopał pod drzewem.

Nawet wiele lat po tym szokującym wydarzeniu sumienie nie dawało mu spokoju. Chociaż karczma była bardzo popularna i przynosiła duże dochody, gospodarz nie umiał cieszyć się swoim bogactwem i powodzeniem. Ciągłe wspominał straszne chwile, związane ze śmiercią murarza. Bardzo tego żałował. Nie potrafił jednak przyznać się do winy.

Dopiero przed śmiercią odważył się wyjawić prawdę. Na pamiątkę tej tragicznej śmierci ufundował kamienny krzyż, na którym kazał wyryć poziomicę i kielnię, przypominające dramatyczne wydarzenia z przed lat.

Agata Jamróż

Szkoła Podstawowa w Nowej Wsi Grodzkiej, 2014 r.

Załącznik nr 3.
Odnaka PTTK Geocaching Polska – regulamin

PTTK

Regulamin

I. Postanowienia ogólne

1. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK) i portal Geocaching Polska ustanawiają Oznakę PTTK Geocaching Polska, zwaną dalej Oznaką.
2. Odnaka służy upowszechnianiu Geocachingu, popularyzacji walorów krajoznawczych i turystycznych Polski.
3. Osoba zdobywająca odznakę, zobowiązana jest do przestrzegania prawa i norm zwyczajowych obowiązujących w Polsce. Zdobywając odznakę należy z poszanowaniem odnosić się do zasobów dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

II. Stopnie odznaki i warunki jej zdobywania

1. Oznakę może zdobywać każdy użytkownik serwisu Geocaching.pl bez względu na wiek i przynależność do PTTK.
2. Oznakę zdobywa się wyłącznie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Odnaka ustanowiona jest w czterech stopniach: popularny, brązowy, srebrny, złoty. Wzory odznak stanowią załącznik nr 1 do regulaminu.
4. Oznakę zdobywa się i przyznaje kolejno w poszczególnych stopniach, rozpoczynając od stopnia popularnego.
5. przyznanie odznaki może ubiegać się każdy użytkownik serwisu Geocaching.pl, który wykaże w sposób określony niniejszym regulaminem, że na terenie Polski znalazł i założył odpowiednią liczbę skrytek oraz spełnił dodatkowe wymagania na dany stopień odznaki.
6. Podstawowym dowodem znalezienia i założenia odpowiedniej ilości skrytek są dane zawarte w serwisie Geocaching.pl. Zdobywający odznakę nie ma obowiązku prowadzenia własnego rejestru czy też książeczki odznaki, może to robić dla własnej wygody.
7. Szczegółowe warunki do spełnienia, dla zdobycia odznaki w danym stopniu, są następujące:

Ikona	Stopień odznaki	Wymagana liczba znalezionych skrytek	Wymagana liczba założonych skrytek	Dodatkowe wymagania
	Popularna	100	0	Brak
	Brązowa	250	10	Znalezienia w 4 województwach Założone 2 typy skrytek
	Srebrna	500	25	Znalezienia w 8 województwach Założone 4 typy skrytek, w tym 1 event
	Złota	1000	50	Znalezienia w 16 województwach Założone 6 typów skrytek, w tym 3 eventy i 1 event CITO

8. Zachęca się do zdobywania odznaki jednocześnie ze zdobywaniem innych odznak turystycznych i krajoznawczych PTTK.

III. Tryb przyznawania odznaki

1. Po spełnieniu wymagań na dany stopień odznaki, użytkownik na stronie Geocaching.pl zgłasza chęć otrzymania odznaki. System strony weryfikuje czy użytkownik spełnił niezbędne wymagania.
2. Jeśli użytkownik spełnia wymagania regulaminu, fakt zdobycia odznaki w danym stopniu potwierdzany jest stosownym symbolem w profilu użytkownika na portalu Geocaching.pl. Jednocześnie generowany jest specjalny kod, który użytkownik otrzymuje na adres e-mail.
3. Po potwierdzeniu zdobycia odznaki zainteresowani mogą zakupić odznakę w danym stopniu. Dystrybucja odznak odbywa się poprzez Sklep PTTK, użytkownik podając na stronie www.sklep-pttk.pl wygenerowany kod składa w ten sposób zamówienie na odznakę.

IV. Postanowienia końcowe

1. Geocaching Polska oraz PTTK zastrzegają sobie prawo do wprowadzania zmian w regulaminie odznaki bez podawania przyczyn. Wszelkie zmiany stają się obowiązujące w momencie ich opublikowania w regulaminie.
2. Wszelkie wątpliwości, które mogą wynikać z interpretacji powyższego regulaminu, rozstrzyga załoga portalu Geocaching Polska w porozumieniu z zespołem powołanym przez Zarząd Główny PTTK.
3. Regulamin niniejszy zatwierdzony przez Geocaching Polska oraz Zarząd Główny PTTK uchwałą Zarządu Głównego PTTK nr 311/XVII/2012 z dnia 25 II 2012 roku, wchodzi w życie z dniem uchwalenia.

Źródło:

<http://www.geocaching.pl>

